

Конфіскація майна як засіб забезпечення воєнних потреб держави: правові аспекти

Сьогодні для України як держави, що зазнала російської збройної агресії, створення та наявність ефективної системи оборони, сучасних й ефективних збройних сил є головною умовою забезпечення територіальної цілісності й державного суверенітету, збереження державності українського народу [1, с. 40]. Діяльність суб'єктів забезпечення національної безпеки, передусім, держави, здійснюється тільки за допомогою права, у межах визначених нормами права [2, с. 15]. Традиційно в основі національної безпеки держави знаходять своє відображення національні інтереси, національні цілі та національні цінності, які юридично закріплені в нормативно-правових актах тієї чи іншої держави, визначають політичну та соціально-економічну організацію суспільства, державне и культурне будівництво, єдність та згуртованість конкретної нації [3, с. 13].

Що стосується ситуації у нашій державі із практичною реалізацією конфіскації як додаткової міри покарань, то як у законодавчому, так і правозастосовчому аспекті існують певні проблеми [4].

По-перше, конфіскація майна є виключним випадком, коли державою право власності на майно набувається безоплатно (що відрізняє її від ревізиції, наприклад). По-друге, конфіскація майна є винятковою мірою, яка може бути підставою виникнення права державної власності лише у випадках, прямо визначених законом, коли конфіскація передбачається у якості санкції за вчинений злочин. Такі випадки передбачені, зокрема, Кримінальним кодексом України (далі - КК України), при цьому у ст. 59 КК України вказано, що «конфіскація майна встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, а також за злочини проти основ національної безпеки України та громадської безпеки незалежно від ступеня їх тяжкості і може бути призначена лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині цього Кодексу.

Отже, конфіскація як засіб покарання має бути співрозмірною заподіяній правопорушенню шкоді. Про необхідність дотримання принципу співрозмірності при позбавленні власника його прав звертається увага у практиці Європейського Суду з прав людини. Суд зазначає, що для того, щоб втручання в право власності вважалось допустимим, повинна бути розумна відповідність між використовуваними засобами і тією метою, на яку направлена будь-яка міра, що позбавляє особу власності. При розгляді справ необхідно розглядати, чи існує розумна відповідність між використовуваними засобами і метою, на яку спрямована будь-яка міра, що позбавляє особу власності. Суду треба визначати, чи збережена необхідна справедлива рівновага.

У цілому, виділяють цивільно-правову, адміністративну, податкову та кримінально-правову конфіскацію, передбачені відповідними Кодексами. Випадки конфіскації передбачені також Земельним кодексом України (далі - ЗК України) (ст. 148), Законом України «Про тваринний світ» (ст. 63),

Законом України «Про захист тварин від жорстокого поводження» (ст. 12) та ін.

Так, відповідно до ст. 148 ЗК України, земельна ділянка може бути конфіскована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом. Отже, конфіскація в цьому випадку виступає різновидом додаткового виду покарань за вчинення правопорушень і може бути застосована за наявності двох умов: 1) визначення безпосередньо в законі випадків, обсягу та порядку конфіскації земельної ділянки; 2) наявність рішення суду про конфіскацію земельної ділянки [6, с. 46]. Однак ст. 148 ЗК України не визначає підстав для прийняття судового рішення про конфіскацію земельної ділянки.

Отже, за чинним законодавством, конфіскація земельної ділянки може бути проведена лише на загальних підставах, як санкція за вчинений злочин або правопорушення. Разом з тим, у літературі висловлюються пропозиції щодо необхідності уточнення підстав конфіскації земельних ділянок. Так, О. В. Єлісеєва зазначає, що необхідно внести доповнення до ЗК України та до переліку підстав конфіскації земельних ділянок віднести факти використання власниками своїх земельних ділянок не за цільовим призначенням та з порушенням екологічних вимог, що призвели або можуть призвести до значного погіршення стану та якості земельних ділянок як частини навколишнього середовища [6, с. 44].

Таким чином, конфіскація майна для забезпечення воєнних потреб держави є винятковим заходом, що регулюється спеціальним законодавством, спрямованим на захист національної безпеки. Важливо дотримуватися правових норм і процедур, щоб забезпечити баланс між державними інтересами та правами власників майна.

Література

1. Пашинський В.Й. До проблеми визначення поняття «оборона держави» в системі національної безпеки України. *Адміністративне право і процес*. 2017. №1(19). С.4–14. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0520U101609>.
2. Пашинський В.Й. Забезпечення оборони України: адміністративно-правові аспекти: монографія. Київ: ФОП Маслаков, 2018, 408 с. URL: <https://discovery.kpi.ua/Record/000610911>.
3. Правові основи воєнної безпеки України: монографія / за ред. Є.Л. Стрельцова, Львів: НАВС, 2016. 188 с.
4. Марчук Ф.М., Грабовський Л.А. Особливості застосування конфіскації майна. *Вісник Верховного Суду України*. 2006. № 7. С. 32–39.
5. Безпека та оборона. Офіційний Інтернет сайт «Урядовий портал». URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/najgolovnishe-bezpeka-ta-oborona-krayini/>.
6. Єлісеєва О. В. Правові засади припинення права приватної власності на земельну ділянку у випадку її конфіскації за рішенням суду. *Вісник Київського національного ун-ту імені Т. Шевченка*. 2005. № 63-64. С. 44–48.

Юридичний факультет Національного університету
біоресурсів і природокористування України
Інститут права Львівського державного університету
внутрішніх справ
Юридичний факультет Запорізького національного
університету
Юридичний факультет Сумського Національного
аграрного університету
Студентський науковий гурток «Клуб юних теоретиків»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

ХVІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

17 жовтня 2024 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

**Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»**

П.78

**Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVIII Всеукр.
наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 17 жовтня 2024 р.) / Укладачка: Віра Качур. К.,
2024. 420 с.**

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**